

DISPUNEREA EXPERTIZEI JUDICIARE ÎN FAZA DE JUDECATĂ

Tudor OSOIANU,

doctor în drept, profesor universitar,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Artiom PILAT,

doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Importanța deosebită pe care o are faza de judecată în desfășurarea procesului penal a fost remarcată de mai mulți autori de specialitate care, fără echivoc, au recunoscut judecării rolul central pe care îl deține în înfăptuirea justiției penale. În cursul judecării, instanța verifică legalitatea și temeinicia acuzației penale formulate de procuror, precum și a pretenției civile formulate de partea civilă, adoptând o hotărâre prin care se soluționează latura penală și civilă a cauzei; hotărârea instanței poate fi supusă controlului judiciar prin exercitarea căilor de atac de procuror, persoana vătămată sau de părți [18, p. 236]

Dispunerea și efectuarea expertizei judiciare în faza de judecată are loc în condițiile respectării principiului oralității, nemijlocirii, publicității și contradictorialității. Aceste principii care stau la baza judecării cauzei diferențiază procedura de dispunere a expertizei judiciare în faza de judecată de procedura de dispunere a expertizei în faza de urmărire penală.

Scopul acestui procedeu probatoriu în faza de judecată constă în soluționarea de către expert a unor neclarități constatate de către judecător, soluționarea cărora necesită aplicarea cunoștințelor speciale din diferite domenii ale științei, artei, tehnicii sau a meșteșugului, care iau naștere în procesul examinării cauzei penale. Atunci când este oportun pentru a elucida esența raportului de expertiză, pot fi audiați de instanță experții.

CSJ a agreat poziția instanțelor ierarhic inferioare, atunci când a respins cererea de audiere suplimentară a unui expert, care anterior a fost deja audiat în cadrul aceluiași proces. *De asemenea și audierea suplimentară a expertului Cozlovschi Gh., întemeiat a fost respinsă de către instanța de apel și recurs ordinar, dat fiind faptul că fiind audiat în instanța de apel în urma dispunerii rejudecării cauzei de către instanța supremă, acesta a confirmat concluziile expuse în raportul de expertiză autotehnică efectuată la caz (f.d. 159, v. 3) [6].*

CSJ a criticat decizia Curții de apel, deoarece *...nu a soluționat în nici un fel apelul asupra încheierii instanței de fond din 21 decembrie 2016 (f.d. 98 v. 6), prin care s-a dispus: „se respinge cererea lui Donos T., cu privire la dispunerea unei expertize complexe psihiatrico-psiologice-medicale în privința părții vătămate Rusu V., ca fiind neîntemeiată”, contestată de apărare în apelurile declarate (pct. 3-4 din decizie) [9].*

În unele cazuri experții audiați deviază simțitor de la opinia exprimată în raportul de expertiză, deși audierea acestora se face anume întru a elucida aspectele neclare din raportul de expertiză. În atare situații, organul de urmărire penală sau instanțele trebuie să verifice motivele care au determinat divergențe dintre cele indicate în raportul de expertiză și declarațiile expertului audiat [13].

Probele prezentate de către părți sunt examinate în cadrul cercetării judecătorești, și

în urma cercetării cărora se constată temeiul de fapt de dispunere a expertizei judiciare, în urma căreia se înaintează cerere privind dispunerea expertizei judiciare, la fel și instanța de judecată este în posibilitate să examineze cererile înaintate de către părți cu privire la dispunerea expertizei judiciare doar după cercetarea unor probe prezentate de către părți.

Legiuitorul obligă părțile la proces să prezinte lista de probe pe care intenționează să le cerceteze în cadrul judecării cauzei, inclusiv cele care nu au fost examinate în cadrul urmăririi penale. Astfel, părțile vor indica lista probelor pe care le intenționează să le cerceteze în cadrul cercetării judecătorești: procesul verbal de audiere a expertului judiciar, raportul de expertiză judiciară etc.

Neprezentarea listei probelor va face imposibilă examinarea probei în cadrul cercetării judecătorești. Totuși, dacă partea care va invoca faptul descoperirii după etapa punerii pe rol a cauzei penale, nu va exista vreun impediment de a examina proba dată [12].

În partea pregătitoare a ședinței de judecată, președintele ședinței de judecată stabilește identitatea și competența expertului judiciar, explică drepturile și obligațiile acestuia, precum și previne expertul judiciar pentru răspunderea penală pe care o poartă pentru declarații intenționate false. În conformitate cu prevederile art. 363 C. proc. pen., președintele ședinței de judecată stabilește doar identitatea și competența expertului judiciar, însă, în partea pregătitoare a ședinței de judecată președintele ședinței de judecată va explica dreptul de recuzare a expertului judiciar, dar pentru realizarea acestui drept este necesar să fie adusă la cunoștință și altă informație referitoare la activitatea expertului.

În acest sens, susținem poziția autorului A.Ia. Paliashvili care afirmă că nu este suficient ca părților să le fie adusă la cunoștință doar identitatea și competența expertului judiciar, dar și informația cu privire la locul de muncă al acestuia (cauza Sara Lind Eggertsdottir c. Island [2]), funcția acestuia, gradul special, titlul științific, studii etc. [19, p. 73].

În cauza Mirilashvili c. Federației Ruse,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat că în faza de urmărire penală a fost dispusă efectuarea expertizei judiciare în comisie fonoscopice. Grupei, formate din trei experți judiciari, i-a fost pusă la dispoziție mostrele vocii în limba rusă ale reclamantului. Experții au cercetat înregistrările audio, în care au fost înregistrate discuții în limba georgiană. Doi din cei trei experți incluși în comisie, care nu cunoșteau limba georgiană au constatat că vocea îi aparține reclamantului, la rândul său expertul judiciar, vorbitor de limba georgiană inclus în comisia de experți a concluzionat că vocea nu îi aparține reclamantului.

Pentru a contrazice concluziile raportului de expertiză judiciară care arată că vocea îi aparține reclamantului, partea apărării a solicitat de la instanță ca în calitate de specialist să fie citat cet. Rosinskaia E.R. și Galeașina E.I., la 29 ianuarie 2003, aceste persoane au fost audiate și au menționat că metodele prin care a fost stabilit că vocea îi aparține reclamantului nu sunt sigure, și concluziile acestora sunt nesigure. Rosinskaia E.R. și Galeașina E.I., au prezentat concluziile lor instanței de judecată [1], concluziile prezentate au contribuit la dispunerea unei expertize repetate pe marginea acestui caz.

Susținem părerea că instanța de judecată era obligată să comunice părților despre faptul că doi din cei trei experți judiciari incluși în comisia de experți nu cunoșteau limba de comunicare după care a fost identificată persoana.

La fel, susținem părerea că în momentul explicării expertului a drepturilor și obligațiilor sale, acestuia trebuie să-i fie explicat motivul citării precum și la inițiativa căreia dintre părți a fost citat expertul judiciar.

Legiuitorul autohton nu a reglementat procedura de înlăturare sau eliberare a expertului judiciar din sala ședinței de judecată, însă, din punct de vedere practic, o reglementare legală a eliberării sau înlăturării expertului din sala ședinței de judecată ar contribui la o bună desfășurare a procesului de judecată.

Cu privire la această întrebare s-au ex-

pus autorii M.A. Celțov și N.V. Celțova, potrivit cărora în partea pregătitoare a ședinței de judecată, președintele ședinței de judecată va soluționa problema cu privire la înlăturarea expertului judiciar din sala ședinței de judecată până ca acesta să fie audiat [20, p. 207].

Așadar, susținem părerea că expertul judiciar poate fi eliberat din sala ședinței de judecată la cererea părților sau în baza inițiativei proprii. În ambele cazuri instanța de judecată va examina argumentele participanților la proces și va lua decizia motivată din ce moment expertul judiciar va fi eliberat sau înlăturat din sala ședinței de judecată.

Eficacitatea expertizei judiciare dispuse în faza de judecată este direct proporțională de capacitatea președintelui ședinței de judecată de a percepe nu numai scopul acestui procedeu probatoriu, dar și de a înțelege specificul acestui mijloc de probă, în comparație cu alte mijloace de probă examinate în cadrul cercetării judecătorești.

În cadrul cercetării judecătorești, instanța de judecată va cerceta toate probele prezentate de către părți la proces. Însă, datorită rolului său pasiv, instanța de judecată nu este în drept din oficiu să dispună efectuarea expertizei judiciare, sau să se expună anticipat asupra admisibilității asupra raportului de expertiză judiciară efectuată în faza de urmărire penală.

În acest sens, ne vom referi la încheierea emisă de Judecătoria Chișinău, sediul la Buiucani cu privire la cererea de recuzare a judecătorului care după retragerea în camera de deliberare în vederea pronunțării sentinței, a reluat cercetarea judecătorească, expunându-se asupra încălcării procedurii de dispunere a expertizei judiciare, care a fost dispusă și realizată până la începerea urmăririi penale. În acest caz judecătorul a pus în discuție din oficiu oportunitatea efectuării expertizei repetate pe motivul viciilor de procedură care a afectat raportul de expertiză primară, expunându-se anticipat asupra admisibilității acestui mijloc de probă, calificându-l lipsit de valoare probantă [14].

În cadrul cercetării judecătorești, fiecare

parte la proces este în drept să înainteze cererea de a solicita efectuarea expertizei judiciare. Cererea de solicitare privind efectuarea expertizei judiciare se formulează în scris, cu indicarea faptelor și împrejurărilor supuse constatării și a obiectelor, materialelor care trebuie investigate de expert [4].

Cererile formulate vor fi argumentate, iar dacă se solicită administrarea unor probe noi, se vor indica faptele și circumstanțele ce urmează a fi dovedite, mijloacele prin care pot fi administrate aceste probe, locul unde se află acestea, iar în privința experților se va indica identitatea și adresa lor în cazul în care partea nu poate asigura prezența lor în instanța de judecată [4].

Cererile înaintate se soluționează de către instanța de judecată în urma audierii opiniilor celorlalte părți la proces cu privire la cererea înaintată.

În hot. Mantovanelli c. Franței (Hot. din 18.03.1997) CtEDO a reiterat că, respectarea dreptului la un proces echitabil presupune dreptul părților de a-și putea exprima punctul de vedere înainte de formularea raportului de expertiză, simpla posibilitate acordată de a discuta concluziile expertizei nefiind suficientă pentru a satisface exigențele art. 6 CEDO [3]. În faza judecătii, nici un act procesual nu poate fi efectuat decât cu aprobarea și sub controlul instanței. Dispoziția menționată este aplicabilă oricărui mijloc de probă a cărui administrare a fost anterior admisă de instanță [8, p. 686].

Autorul Igor Dolea reiterează că la examinarea cauzei în fond sau în apel, instanța poate dispune efectuarea expertizei, dacă, în urma unei cereri sau demers al părților, se va constata că anumite circumstanțe nu au fost stabilite la urmărirea penală, iar fără constatarea acestora este imposibilă justa soluționare a cauzei [12, p. 1015].

Așadar, dacă în procesul judecării cauzei se constată unele circumstanțe, a căror soluționare necesită aplicarea cunoștințelor speciale, fiecare parte la proces (atât partea acuzării, cât și partea apărării) vor înainta cerere privind dispunerea expertizei judiciare.

Cererea de solicitare a efectuării expertizei judiciare se formulează în scris, cu indicarea faptelor și împrejurărilor supuse constatării și a obiectelor, materialelor care trebuie investigate de expert [4].

În urma înaintării cererii de dispunere a expertizei judiciare, judecătorul ascultă opinia părților cu privire la necesitatea efectuării expertizei judiciare. Partea opusă, în mod obligatoriu va lua cunoștință de cererea privind dispunerea și efectuarea expertizei judiciare, și se va expune asupra temeiniciei acesteia.

La dispunerea expertizei judiciare este important să se acorde atenție modului de formulare a întrebărilor la care va răspunde expertul. Una dintre cauzele principale ale ajungerii la concluzii eronate sau nefundamentate științific o reprezintă superficialitatea în fixarea obiectivelor expertizei, fără a mai menționa situațiile în care aceste obiective sunt lăsate la aprecierea expertului [17, p. 116].

Pentru soluționarea unor cereri înaintate de către părți în procesul de judecată, judecătorul sau după caz completul de judecată deliberază pe loc, fără a se retrage în camera de deliberare. Însă, în urma consultării părților cu privire la cererea de dispunere și efectuare a expertizei judiciare, judecătorul după caz completul de judecată după caz se va retrage pentru deliberare.

Necesitatea de a se retrage în camera de deliberare rezultă din necesitatea constatării temeiurilor de fapt privind dispunerea expertizei judiciare precum și de a exclude intenția părții care a solicitat efectuarea expertizei judiciare de a tergiversa termenul judecării cauzei.

Legislatorul nostru a prevăzut emiterea acestor acte procedurale ca documente distincte, pronunțate numai după retragerea completului de judecată în camera de consiliu și care se anexează la procesul verbal al ședinței de judecată. În baza prevederilor art. 144 alin. (1) CPP RM (privind dispunerea expertizelor de către instanța de judecată), înțelegem că încheierile prevăzute expres și exhaustiv în art. 342 alin. (2) CPP RM trebuie să fie motivate,

iar o expunere a motivelor de fapt și de drept privind oportunitatea unor cunoștințe de specialitate întru soluționarea corectă a cauzei fără deliberare este practic dificilă.

Dincolo de diferența stabilită de legislator între încheierile separate și încheierile care se includ în procesul-verbal al ședinței de judecată, Curtea reține că articolul 20 din Constituție stabilește o cerință de bază pentru respectarea garanțiilor dreptului la un proces echitabil – cea cu privire la motivarea oricărui act judecătoresc prin care se soluționează chestiunile apărute în timpul judecării cauzei [7].

Autorul Mihail Udroi menționează că deliberarea este activitatea desfășurată de completul de judecată în vederea stabilirii soluției ce urmează a fi pronunțată în cauza penală; tot o activitate de deliberare are loc și atunci când instanța se pronunță pe diferite cereri formulate de procuror, persoana vătămată sau de părți (de pildă, deliberarea cu privire la probele solicitate a fi administrate în cercetarea judecătorească) [18, p. 278].

Profesorul Igor Dolea reiterează că în cadrul deliberării se verifică și se evaluează materialul probator și alt material procedural în vederea aprecierii acestuia și determinării următoarei soluții. Procedura deliberării este nepublică, după cum e și firesc, pentru a asigura independența judecătorilor în materializarea propriei convingeri asupra cauzei examinate [12, p. 944].

Deliberarea trebuie să se desfășoare în camera de consiliu, unde este interzis accesul altor persoane. În situația în care cauza penală a fost judecată de către un complet de judecată, deliberarea are loc sub conducerea președintelui ședinței de judecată [12, p. 944].

În urma deliberării, instanța se va expune referitor la cererile înaintate de către părți printr-o încheiere.

Autorul Igor Dolea clasifică încheierile emise de către instanțele judecătorești în două categorii: încheierile emise ca document separat și încheierile incluse în procesul verbal al ședinței de judecată [12, p. 946].

În urma deliberării, judecătorul sau

președintele completului de judecată va anunța, dacă cererea este admisă sau respinsă. Indiferent de faptul dacă aceasta a fost admisă sau respinsă, judecătorul va argumenta decizia luată. În cazul admiterii cererii, judecătorul în urma informării părților va expedia încheierea de dispunere a expertizei și obiectele care urmează a fi supuse cercetării către instituția de expertiză.

Cu privire la argumentarea încheierilor judecătorești s-a expus Curtea Constituțională a Republicii Moldova. Curtea Constituțională a menționat în paragraful 15 că dincolo de diferența stabilită de legislator între încheierile separate și încheierile care se includ în procesul-verbal al ședinței de judecată, Curtea reține că articolul 20 din Constituție [5], stabilește o cerință de bază pentru respectarea garanțiilor dreptului la un proces echitabil – cea cu privire la motivarea oricărui act judecătoresc prin care se soluționează chestiunile apărute în timpul judecării cauzei [10]. Așadar, prevederile articolului 20 din Constituție nu le eliberează de obligația prezentării unor motive suficiente în cazul respingerii cererii privind efectuarea expertizei judiciare.

Raportul de expertiză judiciară se aduce la cunoștința părților public, care poate fi citit parțial sau integral.

De regulă, instanța de judecată dă citirii doar concluziile raportului de expertiză, însă părțile la proces pot solicita de la instanța de judecată să comunice celeilalte părți ale raportului de expertiză.

În acest context, menționăm că Convenția Europeană a Drepturilor Omului în art. 6 paragr. 3 lit. b, prevede posibilitatea unei persoane de a dispune de un timp suficient pentru a lua cunoștința de materialul probator în scopul de a-și asigura apărarea.

Așadar, cererea părților de a oferi un timp necesar pentru a lua cunoștința de raportul de expertiză judiciară este una obligatorie pentru instanța de judecată.

Concluzii. Dispunerea expertizei judiciare în faza de judecată poate avea loc doar în baza cererii părților. Instanța de judecată, la rândul său, examinând cererea și ascultând

opinia celeilalte părți va emite o încheiere prin care va admite sau va respinge cererea înaintată. Reieșind din practica CtEDO, încheierea urmează a fi motivată, chiar dacă cererea uneia dintre părți a fost respinsă. Respectarea în ansamblu a exigențelor legale cu privire la dispunerea expertizei judiciare va contribui esențial la respectarea garanțiilor procesuale a părților la proces.

Referințe bibliografice

1. Cauza Miralashvile c. Rusia. Hotărârea CtEDO [Citat la 29.01.2021]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-90099>
2. Cauza Sara Lind Eggertsdottir c. Island. Hotărârea CtEDO [Citat la 21.08.2020]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81432>
3. Cauza Mantovanelli c. Franței. Hotărârea CtEDO [Citat la 29.01.2021] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-62582>
4. Cod de procedură penală al Republicii Moldova: nr. 122 din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110.
5. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1 din 12.08.1994.
6. DCP din 22.10.2019. Dosarul nr. 4-1re-118/2019. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_plen_penal.php?id=1919
7. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 123 din 25.11.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 129g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 342 alineatele (2) și (3) din Codul de procedură penală (pct. 15).
8. Dolea, I., Roman, D., Sedlețchi I., Vizdoagă, T. Drept procesual penal. Ch. Cartier Juridic, 2005. 641. 960 p. ISBN 9975-79-343-6.
9. Extras din DCP CSJ din 17.04.2018. Dosarul nr. 1ra-642/2018. Disponibilă: <file:///C:/Users/User/Desktop/393374218-donos-csj.pdf>.

10. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 123 din 25.11.2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (articolul 342 alineatele (2) și (3) din Codul de procedură penală (motivarea încheierii de refuz privind audierea martorilor apărării)). (Sesizarea nr. 129g/2019).
11. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 38 din 14.03.2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (invocarea nulității probeilor la ședința preliminară). (Sesizarea nr. 50g/2019).
12. Igor, Dolea. Cod de procedură penală. Comentariu aplicativ. Ediția a II-a. Chișinău, „Cartea Juridică”, 2020. p. 944. 1408 p. ISBN 978-9975-3418-0-6.
13. În Cauza Ghimp și alții c. Republicii Moldova (Hot. CtEDO 30.10. 2012) CtEDO menționează că medicul-legist I.C. a făcut parte din prima comisie de experți medici-legiști, care după ce au examinat cadavrul victimei, au ajuns la o concluzie cu privire la posibila oră la care i-a fost cauzată leziunea fatală. Cu doi ani mai târziu, din motive bine-cunoscute doar pentru el, medicul-legist I.C. s-a înfățișat la Curtea de Apel și a exprimat o opinie care a atras după sine un alt efect asupra acuzării celor trei colaboratori de poliție. Noua sa opinie a fost acceptată de Curtea de Apel fără a fi înaintate întrebări despre motivele care l-au determinat pe medicul I.C. să-și schimbe părerea după o perioadă atât de îndelungată. Mai mult, judecătorii care au admis noua opinie a lui I.C. nu au considerat necesar să explice de ce ei au preferat această nouă viziune, și nu raportul de autopsie și concluzia comisiei experților medici-legiști care au avut sarcina de a examina cadavrul victimei (paragr. 50). Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-124597>
14. Încheierea din 17.02.2020 (dosar 1-154/18) emisă de Judecătoria Chișinău, sediul Buiucani.
15. Mai mult, eventualul refuz al instanței de apel poate fi contestat odată cu fondul cauzei. Toate acestea au ca scop, pe de o parte, asigurarea dreptului la un proces echitabil, iar, pe de altă parte, soluționarea cu celeritate a cauzei, întrucât, în caz contrar, s-ar permite prelungirea nejustificată a soluționării acesteia printr-o cerere de readministrare/administrare a probelor, cu toate că dispunerea lor nu este pertinentă cauzei. Pct. 50 Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 74 din 02.07.2020 de inadmisibilitate a sesizării nr. 1g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolele 251 alin. (2) și alin. (4), 325 alin. (2), 413 alin. (3) și 414 alin. (2) din Codul de procedură penală.
16. Poalelungi, M., Dolea, Ig., Gurschi, C., Vizdoagă, T. ș.a. Manualul judecătorului pe cauze penale. Chișinău, „Tipografie Centrală”. p. 37. 1192 p. ISBN 978-9975-53-231-0.
17. Stancu Emilian, Manea Teodor. Tactică criminalistică (I). Curs universitar. Ed. Universul juridic. București, 2017. p. 116. 224 p. ISBN 978-606-39-0115-7.
18. Udrioiu, Mihail. Procedura penală. Partea specială. Ediția a 5-a. Revizuită și adăugită. București, Ed. „C.H. Beck”, 2018. p. 236. 871 p. ISBN 978-606-18-0766-6.
19. Палиашвили А.Я. Экспертиза в суде по уголовным делам. Москва: Юрид. Лит., 1973. с. 73. 144 с.
20. Чельцов М.А., Чельцова Н.В. Проведение экспертизы в советском уголовном процессе. Москва, 1954. p. 207. 278 p.